VIDYA SHREE ACADEMY
SR. SEC. SCHOOL

VSA — A Real English Medium School

Little Steps — Pre Primary wing of VSA

An English Medium Co.Ed. School | Science & Commerce

W : www.vsajaipur.com | E : vsajaipur@gmail.com M. : +91 9460356652, 8058999828

Add. : 84, Krishna Vihar, Behind Narayan Niwas, Gopalpura Bypass, Jaipur - 302015

/vsajaipur | /vsajaipur | /vidyashreeacademy | /vsa_jaipur

Class- 9 Sub-Sanskrit Reader Ch-4 Date:14-8- -20

दिए गए कार्य को copy में पूर्ण करें।

चतुर्थः पाठः

शिशुलालनम्

अभ्यासः

1. एकपदेन उत्तरं लिखत —

(क) कुशलवौ कम् उपसृत्य प्रणमतः ?

उत्तरम्→ रामम्।

(ख) तपोवनवासिनः कुशस्य मातरं केन नाम्ना आह्वयन्ति ?

उत्तरम्→ देवी।

(ग) वयोऽनुरोधात् कः लालनीयः भवति ?

उत्तरम्→ शिशुजनः।

(घ) केन सम्बन्धेन वाल्मीकिः लवकुशयोः गुरुः ?

उत्तरम्→ उपनयनोपदेशेन।

(ङ) कुत्र लवकुशयोः पितुः नाम न व्यवह्रियते ?

उत्तरम्→ तपोवने।

2. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत —

(क) रामाय कुशलवयोः कण्ठाश्लेषस्य स्पर्शः कीदृशः आसीत् ?

उत्तरम्→ रामाय कुशलवयोः कण्ठाश्लेषस्य स्पर्शः हृदयग्राही आसीत्।

(ख) रामः लवकुशौ कुत्र उपवेशयितुम् कथयति ?

उत्तरम्→ रामः लवकुशौ अङ्के उपवेशयितुम् कथयति।

(ग) बालभावात् हिमकरः कुत्र विराजते ?

उत्तरम्→ बालभावात् हिमकरः पशुपति-मस्तके विराजते।

(घ) कुशलवयोः वंशस्य कर्ता कः ?

उत्तरम्→ कुशलवयोः वंशस्य कर्ता सहस्रदीधितिः आसीत्।

(ङ) कुशलवयोः मातरं वाल्मीकिः केन नाम्ना आह्वयति?

उत्तरम्→ कुशलवयोः मातरं वाल्मीकिः 'वधू' इति नाम्ना आह्वयति।

maketoss.com

3. रेखाङ्कितेषु पदेषु विभक्तिं तत्कारणं च उदाहरणानुसारं निर्दिशत —

	विभक्तिः	तत्कारणम्
यथा – राजन्! अलम् अतिदाक्षिण्येन। →	तृतीया →	'अलम्' योगे।
(क) रामः लवकुशौ आसनार्धम् उपवेशयति। →	द्वितीया →	'उप' + 'विश्' योगे।
(ख) धिङ् माम् स्वं भूतम्। →	द्वितीया →	धिङ् योगे।
(ग) अङ्कव्यवहितम् अध्यास्यतां सिंहासनम्। →	द्वितीया →	'अधि + आस्' योगे।
(घ) अलम् अतिविस्तरेण। →	तृतीया →	'अलम्' योगे।
(ङ) रामम् उपसृत्य प्रणम्य च। →	द्वितीया →	'उप + सृ' योगे।

maketoss.com

4. यथानिर्देशम् उत्तरत –

(क) 'जानाम्यहं तस्य नामधेयम्' अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

उत्तरम् → अहं ।

(ख) 'किं कुपिता एवं भणति उत प्रकृतिस्था' – अस्मात् वाक्यात् 'हर्षिता' इति पदस्य विपरीतार्थकपदं चित्वा लिखत ।

उत्तरम् → कुपिता ।

(ग) विदूषकः (उपसृत्य) 'आज्ञापयतु भवान्!' अत्र भवान् इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

उत्तरम् → रामाय ।

(घ) 'तस्मादङ्क-व्यवहितम् अध्यास्यताम् सिंहासनम्' – अत्र क्रियापदं किम् ?

उत्तरम् → अध्यास्यताम् ।

(ङ) 'वयसस्तु न किञ्चिदन्तरम्' — अत्र 'आयुषः' इत्यर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?

उत्तरम् → वयसः ।

5. अधोलिखितानि वाक्यानि कः कं प्रति कथयति –

	कः	कम्
(क) सव्यवधानं न चारित्र्यलोपाय । →	रामः →	लवकुशौ ।
(ख) किं कुपिता एवं भणति, उत प्रकृतिस्था ? →	विदूषकः →	कुशम् ।
(ग) जानाम्यहं तस्य नामधेयम् । →	कुशः →	रामम् ।
(घ) तस्या द्वे नाम्नी । →	लवः →	विदूषकम् ।
(ङ) वयस्य ! अपूर्वं खलु नामधेयम् । →	रामः →	विदूषकम् ।

6. मञ्जूषातः पर्यायद्वयं चित्वा पदानां समक्षं लिखत –

शिवः शिष्टाचारः शशिः चन्द्रशेखरः सुतः इदानीम्
अधुना पुत्रः सूर्यः सदाचारः निशाकरः भानुः

(क) हिमकरः → शशिः निशाकरः ।

(ख) सम्प्रति → इदानीम् अधुना ।

(ग) समुदाचारः → शिष्टाचारः सदाचारः ।

(घ) पशुपतिः → शिवः चन्द्रशेखरः ।

(ङ) तनयः → सुतः पुत्रः ।

(च) सहस्रदीधितिः → सूर्यः भानुः ।

maketoss.com

6 (अ) विशेषण - विशेष्यपदानि योजयत —

यथा — विशेषण पदानि — विशेष्य पदानि

श्लाघ्या ⟶ कथा

(1) उदात्तरम्यः	(क) समुदाचारः
(2) अतिदीर्घः	(ख) स्पर्शः
(3) समरूपः	(ग) कुशलवयोः
(4) हृदयग्राही	(घ) प्रवासः
(5) कुमारयोः	(ङ) कुटुम्बवृत्तान्तः

उत्तरम् →

(1) उदात्तरम्यः ⟶ (क) समुदाचारः ।

(2) अतिदीर्घः ⟶ (ख) प्रवासः ।

(3) समरूपः ⟶ (ग) कुटुम्बवृत्तान्तः ।

(4) हृदयग्राही ⟶ (घ) स्पर्शः ।

(5) कुमारयोः ⟶ (ङ) कुशलवयोः ।

7. (क) अधोलिखितपदेषु सन्धिं कुरुत —

(क) द्वयोः + अपि = द्वयोरपि ।

(ख) द्वौ + अपि = द्वावपि ।

(ग) कः + अत्र = कोऽत्र ।

(घ) अनभिज्ञः + अहम् = अनभिज्ञोऽहम् ।

(ङ) इति + आत्मानम् = इत्यात्मानम् ।

(ख) अधोलिखितपदेषु विच्छेदं कुरुत —

(क) अहमप्येतयोः = अहम् + अपि + एतयोः ।

(ख) वयोऽनुरोधात् = वयः + अनुरोधात् ।

(ग) समानाभिजनौ = समान + अभिजनौ ।

(घ) खल्वेतत् = खलु + एतत् ।

maketoss.com